

МИОДРАГ М. ТОДОРОВИЌ
Филозофски факултет
Скопје

УДК 807.5—087:809.1

ИНДОЕВРОПСКИТЕ ЛАБИОВЕЛАРИ ВО МИКЕНСКИОТ ГРЧКИ ДИЈАЛЕКТ

Апстракт: Трите реда на и.-е. лабиовелари *qu, *gu, *guh, како и и.-е. групи од палатален гутурал + *-y-* одн. палатален аспириран гутурал + *-y-* во микенскиот грчки дијалект се одбележени со специјална серија на силабограми *qa*, *qe*, *qi*, *qo*.

Како што е познато, во индоевропската фонетска система и.-е. лабиовелари се хомогени фонеме кои се одбележени со знаците *qu, *gu, *guh, и како такви тие се делумно сочувани во некои западни или *centum* и.-е. јазици¹, додека, во источните или *satem* и.-е. јазици по губењето на лабијалниот елемент тие наполно се совпаднале со обичните велари².

Од друга страна, исто така е познато, дека лабиовеларите во својата првобитна форма не се сочувани ниту кај Хомера, ниту во грчките дијалекти од класичната епоха. Имено, тие во зависност како од гласовите што следат по нив или им предходат, така и од процесите на палатализација и лабијализација, во одделните грчки дијалекти биле предавани со различни рефлекси³.

¹ K. Brugmann, *Grundriß der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen* (Strassburg, 1897), I, str. 588 ss. (= *Grundriß*); K. Brugmann, *Kurze vergleichende Grammatik der indogermanischen Sprachen* (Strassburg, 1904, reprint 1970), str. 168 ss. (= *Kurze Grammatik*); E. Schwyzer, *Griechische Grammatik* (München, 1934), str. 193 ss.; C. D. Buck, *Comparative Grammar of Greek and Latin* (Chicago, 1933), стр. 128s.; В. Георгиев, *Лабиовелариите предг консонантии во грчки*, Годишник на Софийския Университет, том 33. 3. (1936), стр. 3—33; V. Georgiev, *Introduction to the History of the Indo-European Languages* (Sofia, 1981), стр. 41 ss. (= *Introduction*); И. М. Тронский, *Общинеоевропейское языковое сослоение* (Ленинград, 1967), стр. 24 ss.; M. Lejeune, *Phonétique historique du mycénien et du grec* (Paris, 1972), стр. 43 ss. (= *Phonétique*); Меѓутоа J. Kuryłowicz, *Etudes indoeuropéennes*, (Krakow 1935), стр. 1—26, смета дека лабиовеларите во *centum* јазиците се развиле од веларниот ред.

² K. Brugmann, *Grundriß*, стр. 616 ss.; K. Brugmann, *Kurze Grammatik*, стр. 176 ss.; E. Schwyzer, *Gr. Gramm.*, стр. ; M. Lejeune, *Phonétique*, стр. 34 s.; V. Georgiev *Introduction*, стр. 47 ss.; И. М. Тронский, *op. cit.*, стр. 25 s.; G. Y. Shevelov, *A Prehistory of Slavic* (Heidelberg, 1964), стр. 123—126.

³ E. Schwyzer, *op. cit.*, стр. 293 ss.; C. D. Buck, *op. cit.*, стр. 128s.; F. Bechtel, *Die Griechischen Dialekte*, I, (Berlin, 1963), стр. 31, 150 s., 254 s.; A. Bartoněk, *Vývoj konsonantického systému v řeckých dialektech* (англиско резиме), стр. 153 ss.; За палатализацијата и лабијализацијата во *centum*: *satem* јазиците види G. R. Solta, *Palatalisierung und Labialisierung*, *Indogermanische Forschungen* 70, (1965), стр. 166—315; J. Kuryłowicz, *op. cit.* 22 s.

Μεγυτοа, со дешифрирањето на грчките текстови од микенската епоха во 1952 г. од страна на М. Ventris, пишувани на глинени плочки и вази со слоговото линеарно В писмо од средината на II милениум пред н. ера⁴, се покажа дека и.-е. лабиовелари јасно се разликувале од микенските велари, лабијали и дентали, и како такви тие се одбележувале со одделна серија на слоговни знаци: *qa*, *qe*, *qi*, *qo* при што, секој одделен знак можел да ја има фонетската вредност на трите реда на и.-е. лабиовелари⁵. Така, со знаците *qa или *qo можеле да бидат одбележени лабиовеларите, *tenuis* *qu, *media* *gu, и *media aspirata* *guh, на пр. PУ Fп 342 *o-qa-wo-ni* = *Oqūāwōni* (дат. синг.), сп. ὀπάων; PУ Jп 832 *a-ri-qa* = *Arisguas*, сп. Ἄρισβας; KN Fп 358 *to-ro-qa* = *troguhā*, сп. τροφή, τρέφω или н. пр.: PУ Eb 846 *ai-ti-jo-qa* = *Aithioqus*, сп. Αἰθίοψ; PУ An 18 *qo-u-ko-ro* = *goukoloi*, сп. βουκόλος; PУ Cп 40 *po-ru-qa-ta* = *Polu-guhontās*, сп. Πολυφόντης и други⁶.

Сепак, во микенскиот дијалект со знаците за лабиовелари одбележени се и и.-е. групи од палатален гутурал + *u* и палатален аспириран гутурал + *u*, т.е. индоевропските групи **k'u*-одн. *ghu-, што се должи на микенската ортографија, н. пр.: и.-е. **ek'uo*-, KN C 895 *i-qa* = гр. ἔπος⁷, сп. KN Sd 0409 *i-qi-ja* = гр. ἱππία и др.; и.-е. **k'ua*- „поседувам“, J. Chadwick⁸ смета дека е сочуван во вториот дел на микенската титула од PУ Ta 716 *to-ro-qa* =

⁴ M. Ventris — J. Chadwick, Evidence for Greek Dialect in Mycenaean Archives, Journal of Hellenic Studies 73 (1953), стр. 84—103.

⁵ Поради процесот на дисимилација лабиовеларот *qu во контакт со *-u* бил упростен во велар *ku*, и од тие причини во микенскиот дијалект нема посебен знак за *qu, cf. J. Chadwick, Documents in Mycenaean Greek (во понатамошниот текст Docs²), стр. 45; E. Vilborg, A Tentative Grammar of Mycenaean Greek (Göteborg, 1960), стр. 53 s.; M. Lejeune, Mémoires de philologie mycénienne I (Paris, 1958) (= Mémoires), стр. 293; M. D. Petruševski, Révision de la translittération des syllabogrammes za, zo, ze et zu?, Colloquium de Neuchâtel, 1975, стр. 264—265.

⁶ За лабиовеларите во микенскиот грчки дијалект види: Docs², стр. 45, 389, 81s., 399s.; M. Lejeune, Mémoires I, стр. 286—317; M. Lejeune, L'exemple des labiovelaires, Studi Micenei ed Egeo-Anatolici, fasc. XX (1979), стр. 53—68 (= SMEA): O. Szemerényi, The labiovelars in Mycenaean and historical Greek, Studi Micenei ed Egeo-Anatolici (1966), стр. 29—52; A. Bartonek, Labiovelary v mykénské řečtině, Sborník Prací Filozofické Fakulty Brněnské Univerzity, (1979), стр. 113—123. B. Čop, Zwei mycenisg-griechische Wortdeutungen, Жива Анџика 8, 2, стр. 241—264.

⁷ За микенската форма *i-qa*, J. Chadwick го претполага како возможно и читањето ἱqυος, cf. J. Chadwick, Mycenaean: A Newly Discovered Greek Dialect, Transactions of the Philological Society (1954), стр. 5.; cf. Docs², стр. 548; J. Chadwick — L. Vaumbach, The Mycenaean Greek Vocabulary, Glotta 41, (1963) стр. 205 (= Vocabulary).

⁸ Од и.-е. **k'ua*- во грчкиот јазик се смета дека се изведени зборовите: πέπαμα, ἐχέπαμον, πολυπάμων, πάσις κτήσις, и др. (cf. M. Lejeune, Phonétique, стр. 83—84). Првиот дел од микенската титула *to-ro-qa*, J. Chadwick го доведува во врска со глаголот μείρομαι, cf. J. Chadwick — L. Vaumbach, Vocabulary, стр. 234.

moiroqquās = *μοιροπας⁹. Од друга страна, и проф. М. Д. Петрушевски¹⁰ смета дека и.-е. корен *k'ua- одн. предгрчкиот *qua- е сочуван во микенскиот топоним од KN Da 1317 *qa-to* (сп. го неговиот етникон од Кнос *qa-mi-jo*, -*ja*) кого го идентифицира како *qa-to* = *Quatos* или *Quaton* одн. со подоцнежниот грчки топоним Πάων кој лежи јужно од стариот Кнос; и.-е. *ghuēr-; KN V 479 *qe-ro* = *ghuērōn* гр. Θήρων, сп. θήρ ајол. φήρ; KN Ag 1654 *qe-ri-jo* = Θηριών¹¹ и др.

Најчесто, од етимолошка страна за понекој грчки збор може да се определи дали содржи лабиовелар или не само преку компаративната анализа на грчкиот збор со сроден во другите и.-е. јазици. По дешифрирањето на микенскиот грчки дијалект, кој ги чува лабиовеларите како одделна група на гутуралите, на грчката историска граматика ѝ е овозможено со голема сигурност да изврши контрола по однос на вака предложените етимологии а со тоа и да ја преиспита исправноста од поранешните етимолошки претпоставки.

Етимолошки лабиовеларите добро биле востановени во повеќето грчки зборови што впрочем може да се види и при нивната споредба со соодветни од микенската епоха.

Така, и.-е *oqu-, „гледам, око“ : *a-to-ro-qa* = *anthrōquōi* (дат. синг), сп. ἀνθρώπος; *ka-ra-qa* = *Kharōquas* или *Kharōquos*, сп. Χαρόπος; *wo-no-qa-so* = *Woino-qmorsos*¹², сп. μελάν-ορσος; и.-е. *pequ-, „печам“: *a-to-po-qa* = *arto-poquoi* (ном. пл.), сп. ἄρτο-κόπος со дисимилација од *тоκος, сп. *a-si-to-po-qa* = *a-sito-poquos*, сп. σῖτος и *поκος; и.-е. *quriā: *qurī- „купувам“: *qi-ri-ja-to* = *qurijato* (3. синг. инд. мел. аор.), сп. хом. πρίατο; *sequ-, „одам со некого, придружувам (= следам) некого“: *e-qe-ta* = *hequetās* сп. ἐπέτης потоа *e-qe-si-ja* = *hequesiā* и др.; и.-е. *quel-, „се движам околу некого, одам (= терам, гонам) во круг“: *qe-ro-me-no* = *qelomenoi*, сп. πελόμενος, но и *a-pi-qa-ro* = *amphiqmolōn* (ген. пл.), сп. ἀμφιπόλος, *qa-u-ko-ro* со дисимилација од *qmoiquolos, сп. βοικβόλος, *a-ko-ro-qa-ro* = *Agroquolos од ἀγρός и πόλος; и.-е. *leiqu-, „оставам“: *re-qa-me-no* = *leiqmomenos*, сп. λειπέμενος, но и *o-pi-ro-qa* = *opi* (= *epi*-) *loiquos*, сп. ἐπιλοιπος и др.; и.-е. *quel-s-, „далеку (од)“ : *qe-ra-di-ri-jo* = *Qeḗlandrios*, сп. Τήλανδρος, *qe-re-wa* = *Qeḗlewas*, сп. Τηλέας; и.-е. *quetur-, „четири“: *qe-to-ro-pi* = *quetro-po(d)phi* (инстр. пл.) сп. τετράποσι *qe-to-ro-we* = *quetrōwes* и др.; и.-е. *qwei-, „плакам, почитувам, ценам“: *e-ke-ro-qa-no* = *enkheiro-qwoinoi* од ἐρχεῖρω и ποινή, сп. *qe-te-jo-l-a₂* = *qeteion/quete(h)a* и др.; и.-е. *bhergu-, „пасиште (= ливада), храна (за добиток)“: *po-qa* = *phorquā*, сп. φορβή, *po-qa-wi-ja* = *phor-*

⁹ Од друга страна, микенската титула *to-ro-qa*, Н. Müllestein, *Einige mykenische Wörter*, Museum Helveticum 15, (1958), стр. 223 ја доведува во врска со грчкиот збор βραβεύς, но за овој микенски збор има и други толкувања.

¹⁰ *Živa Antika*, XVIII, (1968), стр. 112; Dušica i Mihail D. Petruševski, *Iz najstarije geografije i toponimije južnog Balkana*, Godišnjak, 13, (1976), стр. 335., cf. V. Georgiev, *Etudes mycéniennes*, стр. 55 (= *Etudes*), cf. V. Georgiev, *Introduction*, стр. 188.

¹¹ В. Георгиев, *Словарь крипто-микенских нагйисей* (1955), стр. 62. за пологбата на индоевропските групи од палатален или веларен гутурал + -у-, вида М. Lejeune, *Phonétique*, стр. 83—84; Е. Schwyzer, *Griech. Gramm.*, I, стр. 301 ss.; М. Будамир — Љ. Црепајац, *Из Хеленске илојолоије*, 1976, стр. 39—48; J. Kuryłowicz, *op. cit.*, str. 1—3; 16.

¹² М. Д. Петрушевски, *Ж. А.*, XI, 2, стр. 250.

gveiaí, сп. φορβεία, *i-ro-ro-qa-i* со дисмилација од **hik'yo-phorguoihi*, сп. ἰπποφορβός; и.-е. **gvid-* „говедо; бик, крава: *qo-o* = *gvidns*; (ак. пл.), сп. βοῦς погоа, *qo-i-qa-ta* = *Gvougiotai*, сп. βουβότης, но и *qo-qa-ta* < **gvo(i)gvoia* и.-е. **gvid-* „пасиште, храна (за добиток)“ *su-qa-ta* = *sugyotai* (дат. синг.), сп. συβώτης но и συβότης; и.-е. **gvet-* „одам“ *pe-qa-to* = *ped-gyaton од πούς и βάλνω; и.-е. **qvei-*: **gvi-* „живот“ *qe-qi-no-me-no*, *-na* = *gvegyeinomenos*, *-na*, сп. βεβινόμενος, *qi-wo* = *Gviwōn*, Вίων и др.; и.-е. **neig-* „мијам со вода, перам“: *ke-ni-qa* = *kherniya* (ак. синг.), сп. χέρνιψ но и *ke-ni-qa-te-we* = *kherniyatwes*; и.-е. **gyhen-* „сечам, уништувам, убивам“: *da-i-qa-ta* = *Daigyhontās*, сп. Δημόφοντης, *ro-ru-qa-ta* = *Polugyhontās*, сп. Πολυφόντης и др.¹³

Меѓутоа, по однос на присуството на лабиовеларите во одделните грчки зборови, а врз база на документираните форми во микенскиот дијалект, потребно е да се внесат и извесни корекции во етимолошките прирачници на грчкиот јазик.

Имено, микенскиот дијалект открива присуство на лабиовелари во оние грчки зборови за кои преку компаративната метода не можеше да се востанови со поголема сигурност. Така, на пр. и.-е. корен **terq-* / **treq-* „се вртам во круг, одам во круг, свиткувам“, напoлно е потврден во микенските зборови од РY Еq 213 *to-ro-qe-jo-me-no* = *troqejomenos*, сп. τροπέω¹⁴ но и во *to-qi-de* = *troqidē* (инстр. синг.), *to-qi-de-ja*, *to-qi-de-we-sa*, сп. τρόπις, како и во личноото име *e-u-to-ro-qa* = *Eutroqos*, сп. Εὐτροπος и др.; и.-е. **gyh-ti-*: *qa-si-re-u* = *gyasileus*, сп. βασιλεύς како и *qa-si-re-wi-ja* = *gyasilewia*, сп. βασιλεία¹⁵. Сепак, по однос на индоевропското потекло на лабиовеларите во микенските зборови *ku-su-to-ro-qa* = *ksunstroguhā* од ξύν и στρέφω¹⁶; *qi-si-pe-e* = *qusiphee* (ном. дуал) од ξίφος¹⁷; *mo-qa-so* = *Moqosos*, сп. Μόψος¹⁸ хет. *Mukšaš*, кај едн број учени присатна е определена воздржаност¹⁹.

Од друга страна, во микенскиот имаме и спротивни примери. Имено, обично се претполагаше дека грчкиот збор πᾶς е изведен од и.-е. група палатален гутурал + *-u-* (т.е. **k'w-*), а за грчките зборови παλαιός и τελέστης се сметаше дека се изведени од и.-е. корени кои што содржат лабиовелари²⁰. Меѓутоа, во микенскиот дијалект овие грчки зборови се предадени со знаците за лабијали

¹³ Микенските зборови што содржат лабиовелари се собрани во речникот од А. Morpurgo, *Mycenaeae Graecitatis Lexicon* (1963), и индексот од J. — P. Olivier — L. Godart — C. Sourvinou, *Index généraux du linéaire B* (1973).

¹⁴ cf. *Docs*², стр. 336; M. Lejeune, *L'exemple des labiovélares*, SMEA 20, 1979, стр. 64—65.; J. Chadwick — L. Vaumbach *Vocabulary*, стр. 250.

¹⁵ V. Georgiev, *Etudes*, стр., 53.

¹⁶ Причината за појавата на лабиовеларот во микенската форма *ku-su-to-ro-qa* = ξύν-στρέφω не може да се објасни со индоевропска етимологија. Имено, στρόφι и στρέφω обично се изведувани од и.-е. **strebh-*, cf. J. V. Hofmann, *Etymologisches Wörterbuch des Griechischen* (1949), стр. 341 s; H. Frisk, *Griechisches etymologisches Wörterbuch*, (=GEW) s. v.; P. Chantraine *Dictionnaire étimologique de la langue grecque* (= *Dict.*) s. v.

¹⁷ cf. A. Heubeck, *Minos*, 6, стр. 55—70; *Docs*², 577.

¹⁸ J. Chadwick, *Mycenaeae: A Newly Discovered Greek Dialect*, TPS, 1954 стр. 5.; J. Chadwick — L. Vaumbach, *Vocabulary*, стр. 223.

¹⁹ P. Chantraine, *Dict.*, s. v.; M. Lejeune, *L'exemple des labiovélares* (SMEA) 65.

²⁰ H. Frisk, *GEW*, s. v. πᾶς; παλαιός; τελέστης; J. V. Hofmann, *Et. W. d. Gr.*, 250, 254, 358.

одн. дентали, на пр.: KN G 820 *pa-sa* = *πανσα*, KN B 1055, PY Xn 1261 *pa-te* = *πάντες*, PY Jn 389 *pa-si* = *πασι*, потоа, KN Fn 367 *ku-su-ra* = *ksumrans* и др.²¹; KN U 124 *pa-ra-ja* = *παλαια*, PY An 298 *pa-ra-jo* = *παλαιός*²²; KN Am 826 +, PY Eb 149 *te-re-ta* = *τέλεστης*²³. За овие грчки зборови, а врз база на нивниот лабијален одн. дентален рефлекс во микенскиот предложени се и нови етимолошки толкувања²⁴.

И додека лабиовеларите не можат да стојат пред консонанти во некои *centum* јазици²⁵, во микенскиот грчки дијалект тие можат да се сретнат и пред консонанти речиси во сите позиции: на почетокот на зборот, сп. *qi-ri-ja-to* = *qurijato* = (ἐ)-*πρίατο*, во средината, сп. *ke-ni-qe-te-we* = *kher-nigutēwes* = *χερνιπτεφεες*²⁶, но и на крајот на зборот, сп. *ai-ti-jo-jo* = *Aithiōqs* = *Αἰθίοψ*. и др.

Сепак во микенскиот дијалект имаме и појави кои се познати од подоцнежниот развој на грчкиот јазик, а имено: тенденција кон дисимилација како на лабиовеларите, така и на групата од палатален гутурал + *-u-* во лабијали, само во случај кога ќе се најдат во позиција пред лабиовелар, на пр.: PY En 659 *qe-re-jo-ta-o*: PY An 192 *pe-re-jo-ta*, сп. *Πηλεφόντης*; PY Cn 45 *o-ge-qa*: PY Cn 570 *o-pe-qa*; PY Fn 79 *i-ro-po-jo-i* = *hipphorghoihi* од **hik'uo-phorghoihi*, сп. *ἵππο-φορβός*, и, особено дисимилација во контакт со *-u-* гласот, сп. на пр.: PY An 18. 9 *jo-u-ko-ro* од **gouqolos*, сп. *βουκόλος* спореди и *αἰπόλος* со **-polos* од **qolos*; KN As 602 *pe-re-ku-ta* = *περσγύτης* но и *περσβύτης*²⁷, PY An 172 *pe-re-ku-wa-na-ka* = **Περσγυφάναξ*, како и PY Eb 297 *e-u-ke-to* = *εὔχεται*²⁸.

Навистина, повеќето микенски форми кои содржат лабиовелари сè уште не се идентифицирани со соодветени грчки зборови познати од подоцнежниот грчки јазичен и ономастичен фонд и, макар што идентификацијата на поодделни микенски зборови е отежната и од самата природа на линеарното *B* писмо, сепак можеме да заклучиме:

а) и.-е. лабиовелари добро се сочувани во повеќе микенски зборови што се гледа и при нивната споредба со соодветни грчки

²¹ Docs², 558; J. Chadwick — L. Vaumbach, *Vocabulary*, 233; M. Lejeune, *op. cit.*, 63; P. Hr. Ilievski, *Two Notes on the Fr-Tablets*, *Minos*, 7,2 (1963) стр. 146 s.

²² Docs², 568; J. Chadwick — L. Vaumbach, *Vocabulary*, 232; M. Lejeune *op. cit.*, 63—64.

²³ Docs², 585; J. Chadwick — L. Vaumbach, *Vocabulary*, 248; M. Lejeune *op. cit.*, 62.

²⁴ M. Lejeune, *op. cit.*, 62-64; J. Chadwick — L. Vaumbach, *Vocabulary*, 232-233; 249.

²⁵ Како што е познато во латинскиот и во германскиот јазик лабиовеларите *qu* одн. *hv* не се сочувани пред консонантите, cf. K. Brugmann, *Kurze Grammatik*, 173—177.

²⁶ Docs², 552; J. Chadwick — L. Vaumbach, *Vocabulary*, 224; За микенската форма *ke-ni-qe-te-we*, проф. M. D. Petruševski, *ЖА*, 15, 1 (1965), стр. 116, смета дека треба да се чита *ke-ni-qe-te-re* = *χερνιπτήρες*, сп. *υιπτήρ* и *ποδανιπτήρ*.

²⁷ M. Lejeune, *Mémoires*, I, 239—253; J. Chadwick — L. Vaumbach, *Vocabulary*, 239.

²⁸ Docs², 547; M. Lejeune, *Mémoires* I, 317; J. Chadwick — L. Vaumbach *Vocabulary*, 197.

зборови од класичната епоха. Со силабограмите за лабиовелари во микенскиот дијалект одбележени се и и.-е. групи од палатален гутурал + *-ɣ-* одн. палатален аспириран гутурал + *-ɣ-*.

б) микенскиот дијалект открива лабиовелари во оние грчки зборови во кои преку компаративната метода порано не можеше со сигурност да се утврди присуството на овие гласови (сп. *to-ro-qe-jo-me-no*; *qa-si-re-u* и др.) и обратно, во оние грчки зборови, за кои преку компаративната метода се допуштат присуство на лабиовелари (сп. *παλαιός* и *τελέστης*) или на и.-е. група од палатален гутурал + *-ɣ-* (сп. *πᾶς*), во микенскиот тие не фигурираат.

в) со процесот на дисимилација во микенскиот дијалект биле опфатени како лабиовеларите, така и и.-е. група од палатален гутурал + *-ɣ-* (сп. *qo-u-ko-ro*, *o-pe-qa*: *o-qe-qa*; *i-po-po-qo-i* и др.).

г) во микенскиот дијалект лабиовеларите можат да стојат пред консонанти во сите позиции, (сп. *qi-ri-ja-to*, *ke-ni-qe-te-we*, *ai-ti-jo-qo*).

Грчките текстови од микенската епоха отворија нови патиишта во изучувањето како на грчкото, така и на општото индоевропско јазикознание.

R É S U M É

Miodrag M. Todorović: LES INDOEUROPENNES LABOVELARES DANS LE DIALECTE GREC MYCÉNIEN

Dans le dialecte grec mycénien les i.-e. labiovelares *qɰ*, *gɰ*, *gɰh* ainsi que i.-e. groupes des palatales guturales (**k'ɣ-*, **g'hy*) sont représentés par une série spéciale de signes *qa*, *qe*, *qi*, *qo*.

Le dialecte mycénien relève des labiovélares dans les mots grecs où la méthode comparée ne pouvait pas constater jadis leur présence (cf. *to-ro-qe-jo-me-no*, *qa-si-ra-u* etc.) et inversement, dans les mots grecs où on avait supposé des labiovélares (comme *παλαιός*, *τελέστης*) ou un groupe de palatale gutturale + *ɣ* (comme *πᾶς*), elles n'apparaissent pas en mycénien. Un des traits archaïques du mycénien est le fait que l'on ne peut avoir des occurrences de labiovélares devant une consonne dans toutes les positions (cf. *qi-ri-ja-to*, *ke-ni-qe-te-we*, *ai-ti-jo-qo*, etc.). L'innovation consiste dans le fait que la dissimilation tend à apparaître dans le groupe des labiovélares ainsi que dans les contenant un groupe de palatale gutturale + *ɣ* (cf. *qo-u-ko-ro*, *o-pe-qa*: *o-qe-qa*, *i-po-po-qo-i* etc.). Les textes grecs de l'époque mycénienne ont ouvert de nouvelles voies à l'étude de la linguistique générale, comme à celle de la linguistique grecque.